

DAGEN SOM DEMRE

---

*„Bare den dagen gryr som finner oss våkne.
Mer dag vil demre“*

H. D. Thoreau

Er det en skjebne som styrer våre liv? Er det en skjebnens understrøm som på et eller annet tidspunkt vil føre sammen bestemte mennesker, slik at noe som synes tilfeldig, i virkeligheten er et uavvendelig møte, og at det som senere skjer er forutbestemt? Er det så opp til oss å være våkne når anledningen er der - og gripe den?

Og hvis vi av en eller annen grunn ikke skulle gripe den, hvis vi ikke var våkne og grep den; vil det liv vi egentlig var bestemt for, bli liggende som et mørkt og ukjent land bak oss? Vil det spor vi fortsatte å følge - fordi vi fant det mest bekvemt, eller fordi noen andre hadde ledet oss inn på det - bare føre oss inn i en sidetilværelse der vi alltid var som en fremmed for oss selv? Jeg tror det er dette han prøvde å fortelle da vi møttes for siste gang - like før han døde.

Han var en betydelig maler, om det er der ingen tvil, og allerede i tidlige år oppnådde han store fremganger; men i motsetning til så altfor mange kunstnere, som gjerne ender som utvannede dubletter av seg selv når de kommer opp i årene, maktet han tilsist å trenge dypere inn i sin billedverden enn noen gang før. Mot slutten av sitt liv greide han endelig å fylle sitt format. Fullt ut.

Det var alene en kvinne som frigjorde disse kreftene i ham; og skjebnen - denne livets underfundige regissør - hentet henne frem fra det fjerne, fra en annen kultur, da han trengte det mest. Hun - like ensom som ham, utnyttet og nedverdiget - sto ved et livets veikryss da han som den aldrende maler - utbrent og tom, forlatt av sin familie og av sin inspirasjon, som en flyktning, rastløs fra land og til land - plutselig oppdaget henne, liksom ved en tilfeldighet.

Hun ga ham de impulser han trengte for å komme ut av det sinnets marskland han hadde sunket ned i. Og han på sin side, førte henne ut av fornedrelse og fattigdom og åpnet veien for henne, veien til de rike evnene i hennes karakter. De to fant en lykke sammen som jeg tror er sjelden mellom kvinne og mann, og hennes tidlige død knuste ham fullstendig. Tappet for all livskraft ble hans siste tid bare som en

stillstand i et skyggeland.

- - -

Denne historien begynte egentlig for en mannsalder siden. Av mine gamle artikler ser jeg at det er gått over 40 år. Jeg hadde fått stillingen som kultureddaktør i kraft av min magistergrad i kunsthistorie, og jeg tvilte aldri på min oppgave: Jeg ville bare støtte kunstens ypperste. Det opphøyede, mesterlige. Men overfloden av middelmådige kunstneres tusener av middelmådige arbeider gjorde ofte min søken etter den store kunst til en lang og kjedelig forestilling. Igjen og igjen fikk jeg sanne livets ubønnhørlige faktum: Talentet - det geniale - er ikke demokratisk. Det er bare tildelt noen få - de benådede. Bare sjelden er det å finne.

Jeg ble skarpere i mine artikler ettersom årene gikk. Lik hinmannen selv gikk jeg over kunstmarkedets lite fruktbare marker med min lja og skar ned den dårlige fold, og kastet alt på bålet. Tilsist var det bare noen få gallerier jeg besøkte jevnlig, fordi jeg visste at de søkte å holde et høyt nivå, og det var i et av dem jeg så hans kunst første gang. Hans intuitive selvsikkerhet og beherskelse av maleriets drama var slående fra første stund, og på hans siste utstilling hadde disse egenskaper modnet hans kunst til et sant mesterskap.

Hans motiver var alltid figurative, det var aldri vanskelig å se hva de forestilte. Men ettersom årene gikk, ble de stadig mer forenklet. Strøkene kunne bli grovere, og ofte blandet han teknikker slik at maleriene fikk et samspill mellom det vare og fine - og det grove og robuste. Han brukte mye sort og andre dype valører, som en kontrast til lysere med mer intense farger; og dette spenningsfeltet mellom mørkt og lyst, mellom forfinet og grovt, ga et maktfullt uttrykk og var selve kraftfeltet i hans kunst.

Kvineskikkelser, gjerne plassert i frodige landskaper, var hans foretrukne motiv. Men kvinnene ble aldri mennesker, ikke på den tiden, og landskapene egentlig aldri annet enn kulisser. Og gradvis forenklet han alle motiver til figurer som bare hadde betydning som elementer i en komposisjon. Han viste sin kunst på hyppige utstillinger, både her i landet og på kontinentet. Han ble en kjent kunstner, representert i de fremste offentlige museer og private samlinger. Og han ble en velstående maler, en av de få som virkelig hadde lyktes.

Han var på høyden i omtrent tyve år. Da inntraff ganske hurtig en merkelig endring. Han begynte å gå på tomgang; malte bare replikker av sine tidligere arbeider. Bildene gikk på en måte i oppløsning. Fargene ble enda mer intense, nesten glørete, men de hadde ingen tyngde. Det var som et siste blaff før noe er slutt. Han ble et eksempel på den store kunstners tragedie, der kraften hos det skapende mennesket forvitrer og etterlater seg et tomrom. Tvil og usikkerhet får innpass. Selvilliten blir borte, og kunstverkene bærer så tydelig preg av at det engang så rike fond av skapende ånd er uttappet.

Men ikke alle ser det. Tvert om kan man støte på skjønnere innen kunst og kultur som innbiller seg at man blir et nytt menneske ved å skifte skjorte. De tror det er en fornyelse - inntil kjensgjerningen tilslutt

ikke lenger lar seg skjule. Og slik gikk det også med ham. Hans siste utstillinger på den tiden ble bare tamme seanser. Publikum mistet interessen og salget opphørte. Han forsvant fra utstillingslistene. Bare i ny og ne kunne hans navn dukke opp på kunstauksjonene der bilder fra hans beste periode stadig kunne oppnå ganske gode, men fallende priser.

Kunstmarkedet var seg selv lik. Hans kunst hadde ikke lenger nimbus som god investering eller statusobjekt for folk med makt og penger. Det var ikke lenger nødvendig å ha hans verker på veggene for å gi skinn av at eieren var kulturelt interessert. Han var ikke lenger noe "navn", så da spilte heller ikke spørsmålet om kvalitet noen som helst rolle. Og dermed sank han gradvis ned i glemsel.

Akk - disse motenykker! Er man ikke uavlatelig i rampelyset, så eksisterer man liksom ikke. Kanskje finnes det i vår kulturs glemte bakgater kvalitetskunst som først ettertiden vil få øye på? Man kan undres.

- - -

Det gikk mange år og han var tilslutt også ute av mine tanker. Men det endret seg brått da hans gamle galleri ringte og inviterte meg til et interessant gjensyn med en gammel bekjent. Og den gamle bekjente var altså ham - den glemte - som atter dukket frem fra skyggene.

Mitt første inntrykk av maleriene var deres blanding av en realisme som sto i kontrast til en abstrahert bakgrunn. Fargene var lysende, nesten glødende. Motivene var meget varierte, og mange av dem var tydelig hentet fra Østen. Det var landskaper, byinteriører, markeder, mennesker, og stilleben med frukter og forskjellige gjenstander.

Bildenes oppbygning var streng, og fordelingen av farger, former og flater var monumental. Det var den selvbevisste dramatiker som igjen viste sin sikre regi. Det var mesteren med de dype valørers klangbunn som de skjønneste, lysende farger sprang ut av. De glødet i et stemningsmettet, eksotisk miljø som ledet meg inn i henrykkelse.

Fremfor alt var utstillingen preget av portretter av en usedvanlig vakker, orientalsk utseende, ung kvinne i forskjellige omgivelser. Hovedsalen var helt dominert av et stort bilde der hun lå naken i helfigur på en seng rikt drapert med stoffer - vesentlig i dypt blått. En klassisk positur som en rekke malere hadde benyttet gjennom tidene. Og som en skygge i bakgrunnen kunne jeg se silhuetten av en mann. Bare et svakt gjenskinn i skikkelsen viste enkelte trekk, og jeg så at det måtte være ham - maleren selv.

Jeg ble sittende fascinert å se på dette aktbildet. Det var et mesterverk, ingen tvil om det. Alt ved henne syntes perfekt. Ansiktets skjønnhet innrammet av det sorte håret. Trekkenes vennlighet og det velskapte legemet. Et sensuelt bilde vil jeg si. Og plutselig forsto jeg hva som gjorde maleriene stadig mer levende jo lenger jeg så på dem. Det var lyset - lysets lune - som han så mesterlig brukte for å føre en sitrende spenning inn i alle motiver. Menneskene, gjenstandene, interiørene, landskapene - og fremfor alt henne. Jeg forsto at disse maleriene ikke var enestående på grunn av sin teknikk; for der var lite nytt. De var enestå-

ende på grunn av deres livfulle, vekslende spill og skjønnhet. Det var fremfor alt det jeg opplevde som et indre liv, som ga dem slik styrke. En merkverdighet i tidens rådende kunstliv, der alskens klin og skrot kunne fikles sammen i ly av "det utvidede kulturbegrep", som etterhvert var blitt så utvidet at det løp ut i det absolutte intet.

Hans kunst hevet seg suverent over tidens kulturelle moteretninger. Han brukte alle de gamle, velbrukte motiver og teknikker akkurat som det passet ham. Hva verden måtte mene om det, var ham likegyldig. Det fortalte hvert bilde. Han var ærlig mot sitt eget talent; mot sine egne følelser; mot sin egen karakter; og derfor hadde han funnet sitt landskap. Derfor hadde han også tilført kunsten noe nytt, nemlig det nye som alltid er knyttet til det enkelte menneske - fordi ikke to av oss er like.

Aldri har jeg skrevet maken til en anmeldelse. Jeg var inspirert og begeistret, slik den er som etter en eviglang og utmattende vandring gjennom en ørken endelig finner den frodige oase. Kulturmiljøets elite kom løpende i flokker sammen med et stort publikum for å se hva som hadde fått den gamle grinebiteren til å gå slik av hengslene. Men - som jeg kunne vente - reaksjonene var blandet, særlig fra dem som visste hvilke flinke meninger som var de riktige nettopp da. De fant utstillingen gammeldags. Ja, hva annet kunne den vel være? Kunstens skjørtelengder var jo anderledes for tiden, og snittet ikke à la mode. Dyktig håndverk - riktignok - men uten noe interessant nytt. Man hadde ventet seg mer.

Det utspant seg en polemikk om kunstens sanne vesen og tidens strømninger som holdt lesernes interesse fangen i uker. Jeg deltok i diskusjonene og sto på mitt. Jeg var urokkelig.

- - - -

Til min forbauselse ringte han en dag. Han hadde aldri tidligere tatt initiativet til noe slikt; men han ville takke; og han virket nesten beveget mens vi snakket en liten stund om dette overraskende nye gjennombruddet for hans kunst. Under samtalens løp fikk jeg en innskyttelse og ba om et intervju. Etter litt nøling samtykket han tilslutt, og jeg kom, nysgjerrig etter å se ham igjen etter alle disse årene.

Sist jeg hadde intervjuet ham - over tyve år tidligere - hadde han bodd på en stor eiendom i utkanten av London. Nå holdt han til i et lite og forfallent teglsteinshus langt nede i Surrey, og den lille haven bak huset var vanskjøttet og overgrodd. Innenfor syntes bare ett rom å være i bruk, og det hadde noen få og enkle møbler. Selv var han sterkt eldet, lut og mager og med et ustelt fullskjegg. Han virket trett - nesten syk - og den slitte genseren og den gamle dongerybuksen han gikk med, forsterket inntrykket av forfall.

Ikke noe sted så jeg tegn til aktivitet. Ingen halvferdige lerreter, ingen pensler, ingen farger, intet staffeli, ingen lukt av terpentin som ofte henger i luften i en malers atelier. Men veggene hang fulle av malerier med blomstermotiver. Åpenbaringer av det stille liv - også de mesterlig utført. Det var den samme fargeprakt og den samme glød; de kunne minne om det gamle flamske stilleben i en ny og frisk utgave; og jeg antok at også disse bildene var hans. Det var da også det første jeg spurte ham

om, men han ristet vemodig på hodet. Hadde jeg ikke sett bildene av kvinnen på utstillingen? Disse var malt av henne, og jeg så ham livne til når han betraktet dem; og jeg forsto det; at det var i hennes verden han nå levde - i en minnenes verden.

Han bød meg sitte ned i en gammel skinnstol, og vi satt noen minutter og pratet om løst og fast, før jeg kom til saken og ba ham si litt om bakgrunnen for sin siste utstilling. Det besvarte han så med hele sin merkelige historie:

- Det begynte med et sjokk. Min kone sa farvel og tok med seg barna. Alt var min skyld, kunne hun fortelle. Jeg hadde fullstendig isolert meg i min kunstverden og glemt min familie. Hun var gått trett av et menneske hun aldri hadde kontakt med, som aldri brydde seg om henne eller om barna eller om sitt hjem. Atelieret - kunsten - reiser - utstillinger. Det var mitt liv. Hun var trett av å være min husholderske. Trett av å være min bestyrer. Hun hadde prøvd å få meg til å forstå dette i årevis. Forgjeves. Hun ga opp. Hun kunne like gjerne flytte for seg selv - sammen med barna.

Jeg følte meg krenket, følte meg urettferdig behandlet, følte meg latt i stikken. Vi hadde hatt penger og hadde levd godt. Hun og barna hadde ikke manglet noe. Men ettersom tiden gikk måtte jeg innrømme at hun kanskje hadde rett. Jeg hadde bare levd for én ting: Min kunst. Og jeg hadde mistet kontakten med livet. Jeg hadde isolert meg i atelierluften - og derfor tørket jeg også inn som kunstner. Først flere år senere forsto jeg dette. Jeg så at det ubevisst hadde kommet til uttrykk i min arbeider. Sjokket over familiens avskjed avslørte noe jeg lenge intuitivt hadde visst: Jeg var gått tom. All inspirasjon var forlenget borte. Jeg fløt bare på rutinen.

Helt krampaktig forsøkte jeg nå å fornye meg. Brukte nye teknikker, eksperimenterte med nye materialer, men bare for å oppdage at jeg var på villspor. Jeg trengte ikke nye klær, jeg trengte næring til mitt hjerte og sinn. Derfor ble mine anstrengelser bare noe uinspirert mas, og jeg ble klar over at jeg var inne i min dypeste krise.

Men etter mange suksessfulle år var jeg tross alt en velstående mann, og det kom godt med i det omvandrende liv som nå begynte - en rastløs flagring fra sted til sted. Forbindelsene med mine gallerier ble brutt og mitt navn ble glemt. Jeg flakket en tid omkring nede på kontinentet. Noen steder var jeg et par uker - andre steder bare noen dager. Jeg så mye uten å se noe som helst. Egentlig visste jeg ikke hva jeg søkte, og jeg fant da heller intet.

Jeg kom omsider tilbake til alt mitt gods, men jeg oppdaget at det hadde mistet enhver betydning. Derfor solgte jeg det meste, sendte alle familieverdier til barna, og flyttet til en liten leilighet nær Clapham Junction. Deretter dro jeg ut på en ny urolig reise fra land til land.

Jeg fartet rundt i måneder. Hjemme hørte de knapt fra meg. Bare noen sjeldne hilsener til barna. Ellers intet. Mitt hjem var rom til leie på billige steder. Og jeg som hadde holdt meg godt gjennom årene, ble nå

sjuskete med mitt utseende, mine klær, min holdning. Speil jeg så i viste den raske forvandlingen. Jeg ble en aldrende mann. En vandrer i ensomhet. En flyktning i land som alltid var befolket av det fremmede. Mine dager ble meningsløse. Mine aftener tomme. Min tid ble slått ihjel på barer og nattklubber.

Så hendte altså det merkelige, det som liksom aldri skjer, men som kanskje kan hende på en eller annen måte, og langt oftere enn vi aner - bare vi er våkne når øyeblikket er der. Da kommer det egentlig an på oss selv, om vi greier det, eller våger det - våger å bryte ut, komme vår egen skjebne i møte. Gripe den. Forme den. Utvikle den.

- - -

Jeg hadde havnet i enda en av Østens millionbyer. Jeg var på gjennomfart og skulle snart dra videre - trodde jeg. Atter var det et billig hotellrom, og en drepende hete som gjorde det nesten umulig å sove. Atter var det de samme røykfylte barene og nattklubbene, larmende av musikk til harde rytmer. Mange steder med det samme skuespillet: Strip-tease, erotikk og penger. Menn kom strømmende fra alle kanter. Turister og landets egne. I tusener. Svette mannfolk av alle typer sto eller satt med drinker og så lystent på disse purunge pikene, inntil de forlot lokalet med en av dem.

Uten interesse hadde jeg observert dette erotiske markedet tallrike ganger. Jeg visste at mange av pikene bare holdt ut med narkotika, og det gjorde disse fattige opptrinnene enda mer patetiske. Og jeg visste at mange av dem var syke, eller kunne bli det når som helst. Jeg hadde ingen interesse av å bruke dem. Men det hendte vi vekslet noen ord på engelsk når det var få i lokalene tidlig på kvelden. Jeg kunne synes synd på dem der de satt sterkt sminket med sine sigaretter og ventet. Jeg satt som en ensom og snakket med ensomme, for de var like fortapte som meg selv. Kanskje var det avgrunner mellom oss - vi kom fra forskjellige verdener, forskjellige kulturer - men vi delte en felles elendighet.

- - - -

Jeg hadde aldri sett henne før. Hun var så eksotisk blendende vakker at jeg hele tiden fulgte henne med øynene der jeg sto ved baren. Med smidige bevegelser fanget hun alles oppmerksomhet i et sensuelt strippenummer. Rett ut av mannfolks kvinnedrømmer, tenkte jeg, og mintes jeg hadde lest noe slikt engang. Disco-musikken larmeret rytmisk gjennom den tunge luften, og en roterende kule med blinkende lys kastet slike grelle farger på denne skjønnheten, at hun fikk noe uvirkelig over seg. Hun ble som en mekanisk dukke i en science fiction historie.

Mennene omkring fulgte interessert hennes bevegelser ettersom hun fjernet plagg for plagg. Og jeg kom i en underlig stemning. Scenen gjennomrystet meg. Denne utrolige skjønnhet, utnyttet og vanæret - i dette heslige miljø. Kanskje hadde jeg falt inn i et gammelt tankemønster der skjønnhet var det gode og rene, der det skjønnne må være godt hvis det får sjansen til å vise det. Den virkelige sjansen. At det onde kan bo i det vakre og det gode i det stygge, er et mysterium for meg. Jeg registrerer det som en livets kjensgjerning; men allikevel er det også et av dets

paradokser; for intuitivt føler jeg at det vakre i seg selv kan bare være godt, og det gjør oss godt fordi det er riktig, og det gode er riktig. Derfor er også det vakre riktig.

Jo lenger jeg så på henne og mannfolkene omkring, jo mer ble min stemning som en dyp fortvilelse, og uten å være klar over det, var jeg i ferd med å nå bunnen av en årelang depresjon. Min indre tomhet var nådd et kritisk stadium. Bare en impuls skulle til før det utløste en aggressiv reaksjon, jeg kan ikke forklare dette på annen måte. Min psyke var nådd et punkt der den ikke lenger lot seg presse ytterligere. En latent utløsning lå på spranget, og hendelsene gikk så hurtig, at da det hele var over, og ettervirkningene kom, var jeg ikke helt istand til å fatte at jeg hadde våget det.

Diskomusikken larmet videre, og nye piker sto på den lille scenen. Hun selv var ferdig med sin opptreden og hadde vist oss en helt fullkommen kvinnekropp, og etter å ha kledd seg om i en tettsittende, rød kjole, kom hun gående ut blant bordene - smilende og lokkende. Et fleskeberg av en europeer vinket henne bort til sitt bord der han satt sammen med to andre. Men hun lot som om hun ikke så ham, hun tok ikke hva som helst, hun satte sine grenser.

Da banet han seg vei bort til henne, sa noe, gjorde tegn med fingrene. De akkorderte noen minutter, og hennes avvisende holdning syntes å endre seg. Hun så avmålt på ham, som om hun vurderte om han kanskje var verd prisen. Jeg nistirret på optrinnet og så for meg hvordan disse uappetittlige mennene skulle fråtse i denne unge kvinnekroppen. Reaksjonen var der bare - med ett. Jeg trengte meg bort til de to, grep henne fast i armen, ropte en sum penger, og dro henne bestemt bort til min plass ved baren. Der stanset jeg, redd for at hun skulle lage en scene om jeg dro henne lenger. Jeg merket ikke om hun forsøkte å stritte imot, for jeg hadde, jeg vet ikke hvorfra, fått kjempekrefter og lot meg ikke hindre av noen.

Helt overrasket over min plutselige opptreden fulgte hun etter. Bortsett fra fleskeberget som stirret forbløffet etter oss, og en oppmerksom bartender som holdt øye med meg, hadde ikke optrinnet vakt synlig oppsikt. De fleste var for opptatt av å se på nye og vrikkende, nakne jenter på scenen til å bry seg om et intermesso ved baren. Og da jeg senere spurte hvorfor hun lot seg føre med en lite tiltalende europeer på den måten; kunne hun ikke si det sikkert. Det hadde aldri hent henne før. Kanskje var det overraskelsen.

Tilslutt mente hun det var skjebnen, og kanskje hadde hun rett; for har en mann og kvinne, fra hvert sitt ytterpunkt, noen gang funnet frem til hverandre på en lignende måte? Uten at vi visste det, hadde vi begge stått foran en lukket dør. Uten å forstå hva jeg gjorde, hadde jeg åpnet den. Og da vi sammen hadde gått over terskelen, ble hun - som jeg - slått av undring. For hun oppdaget at døren ikke gikk inn til et lukket rom, men til et landskap hun hadde i sitt hjerte, et landskap som hun aldri hadde sett før, og som hun ikke ante at hun hadde.

I drosjen tilbake til hotellet kom reaksjonen og det absurde i situasjonen gikk opp for meg. Jeg satt sammen med den nydeligste kvinne jeg noen gang hadde sett, og jeg visste at jeg så ustelt og sjusket ut. Jeg visste ikke hvordan jeg skulle forholde meg til henne, eller hva jeg skulle gjøre med henne; for jeg ønsket ikke å utnytte hennes fattigdom. Jeg så den store avstanden mellom dette unge og vakre mennesket, og meg selv - utlevd i en annen alder. Og jeg så den uendelighet som også syntes å skille oss i forskjellige kulturer, forskjellige land og forskjellige sosiale forhold. Jeg så bare avgrunnene mellom to mennesker, og det tåpelige i min handling.

Slik kan man ha rett - og slik kan man ta feil. Men hvordan kunne hun og jeg, der vi satt i den røykstinkende bilen, som sneglet seg vei gjennom den tette trafikken, ane at det ikke var noen avgrunner mellom oss, og at vi sto ved et veiskille i våre liv?

Det første jeg fortalte henne da vi kom til hotellet, var at jeg ikke ville bruke henne. Jeg ville ikke utnytte hennes sosiale ulykke. Og hun ble overrasket. Hun trakk litt på skuldrene, som om det var henne likegyldig; og da jeg ba henne om å sove over på rommet, føyde hun seg - hun hadde jo fått betalt. Jeg ønsket bare å glede meg over å se dette vakre menneske den stund vi var sammen. Og hun trodde meg; hun så det på meg; hun følte at hun var trygg. Og hun la seg naken på sengen der hun sovnet etter en stund.

I det matte lyset fra sengelampene ble jeg sittende og betrakte henne det meste av natten. Det fantes intet erotisk i denne scenen, bare en opplevelse av skjønnhet som var helt ny for meg. Mine følelser var et forvirrende kaos av stemninger som skiftet fra time til time. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre med henne, men én ting var sikkert, jeg ønsket ikke at hun påny skulle vende tilbake til en tilværelse som bare ødela hennes liv. Ennå hadde jeg penger tilbake av min formue, og jeg hadde i min makt å gi henne en ny mulighet. Det jeg ikke var klar over, var at hun på sin side hadde en menneskelig formue som var rikere enn min, og da hun endelig fikk vise meg hva som bodde i henne, så jeg at det var meg som var den fattige.

- - -

Da hun våknet på morgensiden, oppdaget hun en helt annen mann som satt i den slitte stolen ved vinduet. Jeg hadde stelt meg, barbert meg, vasket meg, tatt på meg mine beste klær, og mens vi spiste en enkel frokost, fortalte jeg om mine tanker og foreslo henne å bruke anledningen til å begynne et nytt liv, til å få en utdanning. Og hun hørte på meg med vantro og nysgjerrighet. Hun hadde vanskelig for å forstå det. At noen skulle bry seg om henne, annet enn for erotikk.

Og det var da - mens vi satt slik og spiste og snakket sammen - at jeg ble klar over at noe var skjedd, at noe nytt var kommet i bevegelse i mitt sinn. Hele hennes vesen ga meg impulser som rørte ved følelser jeg ikke hadde kjent på lenge, og kanskje aldri hadde kjent. Jeg kom i et inspirert og overstrømmende humør, og jeg forsto at jeg var i ferd med å bli glad i denne kvinnen. Jeg forsto at jeg ikke kunne miste henne, at jeg

ikke kunne la henne forsvinne i folkedypet igjen. Aldri.

Hun hørte undrende på mine beretninger om en verden hun ikke kjente. Jeg fortalte om mine reiser, og om mitt arbeid, og om kunstens verden, og om maleriets univers som var uten grenser. Hun forsto ikke hva jeg mente, men hun ble interessert, og hun kom i en lattermild stemning over denne merkelige mannen, som hadde dukket opp fra ingensteds og som hadde slike rare tanker.

Og de følelser jeg ikke greide å skjule, nådde frem. Ikke med en gang, for det gikk uker før det gikk opp for henne hva det var, fullt og helt. For hun kunne ikke tro det, at dette var alvor. Men da følelsene endelig rev også henne med, var det liksom slik det skulle være; at det var oss to og ingen andre; og at vi ikke lenger kunne unnvære hverandre. Og ut av vår ulykke og ensomhet vokste det frem en sterk kjærlighet. Det var så utrolig. All denne nærhet og ømhet som plutselig var der, som om det bare var å tre naturlig inn i et landskap som allerede lenge hadde ventet på oss.

Hun hadde en grenseløs lengsel etter min trygghet og omsorg, og selv ga hun alt hun hadde av ømhet og varme. Vi var ikke gammel eller ung, vi var bare to mennesker som passet sammen, og som så ubegripelig hadde funnet hverandre ved en stjernevei - dypt ute i livets univers.

- - -

Det gikk en hektiske tid mens vi lette etter et sted å være; og vi slo oss tilslutt ned i en fiskerlandsby ved kysten, ikke langt fra stedet der hennes familie bodde. Jeg hadde først av alt sørget for at hun gikk igjennom en inngående og kostbar medisinsk undersøkelse, for jeg ville vite at hun var frisk. Og alt tydet på at hun hadde vært heldig, at hennes helse var i orden, og jeg ofret det ikke mer noen tanke. Det var en feil, for det viste seg med tiden at sykehuset ikke hadde vært grundig nok. Men da dette endelig gikk opp for oss, var det for sent.

Vi bygde et enkelt hus i utkanten av landsbyen - noe større enn de andres, men allikevel bare et eneste rom. Der var en kjøkkenkrok med en propankokeplate og et vaskestell; en benk, noen stoler og et bord som sto langs den ene veggen; og bak en skjerm sto sengene og et skap. Resten ble vårt atelier, og rommet ble raskt fylt av lerreter oppspent i alle slags størrelser. Oppstabilede kasser ble hyller for malersaker, samt noe selvlaget snekkeri som måtte gjøre tjeneste som staffelier. Det var det hele, det var alt vi trengte.

Men kunstens indre landskap åpnet seg ikke fra den ene dagen til den andre. Det skjer aldri. Det begynte bare som en demring, en demring av en dag. Bare gradvis kom lyset - inntil vi forsto at vi var dypt inne i det, og at vi hadde funnet frem til det som fullt og helt var vårt eget.

Først da kjente jeg sannheten. Først da visste jeg at alle våre talenter og egenskaper, vår hele karakter, bare var som en arbeidstegning til et mulighetenes landskap. Et potensial som vi hadde fått i fødsels gave. Brukte vi ikke alle våre evner, eller ble vi av en eller annen grunn hindret i å bruke dem, ville vi aldri bli annet enn en skisse av oss selv, et riss av et format. Det ville sette oss i en vedblivende uforklarlig understrøm av uro,

en alltid manglende tilfredshet med vårt liv - uansett hvor vellykket vår materielle situasjon måtte føles, og hvor glimrende vår posisjon i samfunnet måtte være. Vi ville hele tiden leve med en dyp følelse av tomhet, av at det var noe verdifullt i oss som ikke var brukt, noe som ikke var fargelagt, og at vi egentlig var eslet til noe annet enn det vi var blitt. Men vi ville aldri få vite hva det var, vi ville aldri kjenne våre farger, fordi vi aldri hadde søkt å finne vår egen palett.

Derfor drev vi gjennom livet som et fragment av et bilde; et fragment som vi aldri ville bli riktig klok på, fordi det aldri passet inn i vårt format; fordi det førte oss inn i en skjebne som vi innerst inne følte ikke var vår. Vårt indre landskap ville bli liggende i et gråtonenes halvlivs, der vi bare så de nærmeste ting klart; resten ville bare skimtes som konturer i det fjerne. Som gåter. Hele tiden tilstede, men aldri nær, aldri kjent. Det var din hemmelige fortvilelse at du intuitivt visste at de var der, men at du aldri kunne gi dem dine egne farger. Du visste ikke hvilke det var, du visste ikke hvordan du kunne finne dem.

Eller kan jeg ta feil? Har du allikevel kunnet fylle ditt format med dine egne farger? Har livet gitt deg en mulighet? En eller annen gang? At du hadde den i hendene, men lot den fare? Er det skrevet i stjernene at du minst én gang i livet skal få stå ved en korsvei der du får sjansen? Kanskje.

Men brukte du den? Sto din gode skjebne ved en grind på din livsvei, men du lukket ikke opp? Du bygde opp meningsløse barrierer av frykt for det ukjente istedenfor å gå ut og møte din lykke? Du murte deg inne i din borg, istedenfor å gå ut og legge farger på ditt indre bilde - helt ut til dets grenser?

Sto du engang, kanskje uten å tenkte over det, ved den riktige døren til ditt indre landskap og kunne åpnet den, men du gjorde det ikke? Ikke da? Du valgte et annet sted? Et feil sted - til en feil tid? Du hadde vært for lettvtint tidligere og hadde valgt feil farger - en feil adresse, eller en feil person, eller feil personer? Og du trodde du hadde lært noe? Blitt erfaren? Det hadde gjort deg motløs og du hadde gitt opp?

Kanskje du ikke hadde lært noen verdens ting, kanskje du hele tiden bare lot din overfladiskhet løpe av med deg? Kanskje du ikke så at det var lettvtint du hadde vært, og at det var derfor du valgte feil etter feil etter feil? Eller kanskje du var for feig? Du våget ikke? Eller kanskje du så at du måtte yte noe for å kunne høste, og du gadd ikke? Da skjebnen endelig viste deg døren til ditt eget land og du fikk muligheten til å legge farger på ditt eget format, så vek du tilbake? Du var ikke våken da din dag demret - da lyset kom?

Slik har jeg stilt disse spørsmål mange ganger, og jeg har funnet mitt svar: Bare ved å skape kan du finne ditt eget jeg, og bare ditt hjerte og dine følelser kan fortelle deg hvor du skal lete for å finne din palett, og hvor du skal male dine dybder og dine høyder, ditt lys og ditt mørke.

Og slik er det også med kunsten. Men den vokser bare som speilinger av ditt indre landskap, når ditt sinn og ditt hjerte mottar impulser fra din egen tid; fra din egen sfære; fra det fjerne og det nære;

fra det kalde og det varme. Og jo nærmere, jo sterkere. Derfor blir kunsten alltid sannheten om deg selv og om din samtid. Om det rike og det fattige. Den kan ikke bli noe annet. Det er ikke mulig. Den "betyr" ingenting. Ikke mer enn et speil betyr noe. Den bare speiler noe av. Hvis du finner ditt indre landskap. Uten det er du forlagt, uten det blir du bare som et fragment eller en skygge av et menneske. Av deg selv.

Kunstneren søker sitt motiv i samsvar med strømninger i sin karakter, og det helt avgjørende talentet ligger i evnen til å dramatisere motivet. Det er ukjent for mange, ukjent for dem at det er denne egenkap som åpner døren til det innerste. Spør meg ikke om hva dette vil si. Du må oppdage det selv. Det er denne evne som skiller klinten fra hveten, og ikke om du kan håndverkets teknikk, selv om godt håndverk er en betingelse; og ikke om det du gjør stemmer med læreboken; og ikke om du velger et motiv som du måtte stappe full av all din følelse.

Hvorvidt et verk er kunst eller ikke, ligger skjult i dets drama, enten det er en opprivende storm, eller en stille idyll; enten det finnes i menneskeheten eller i naturen. To forskjellige kunstnere kan bruke nøyaktig samme motiv, samme komposisjon og samme farger, men du ser straks at bare den ene av dem er kunstneren, og at den andre bare er en som avbilder motivet. Du kan nok lære å bli en god håndverker og beherske din teknikk, men jeg undres om dramaets talent kan læres. Kanskje er det medfødt?

- - -

Hennes varme og rike menneskelighet var min store inspirasjon, og til gjengjeld maktet jeg å åpne dørene inn til hennes talent som lå klar, lik en spire, til å vokse opp av hennes frodige jord. Og vi følte det, at vi fant vårt eget. Derfor er ikke vår kunst motenytting på noen kulturens haute couture. Det er ikke dens hensikt, det er aldri kunstens hensikt. Vår kunst er bare sannheten om to mennesker som fant paletten til sine indre landskaper, og at deres farger stemte overens.

Jeg fikk et liv ut av den enkleste gjenstand, det enkleste miljø. Det gikk strømmer fra mitt indre som fikk ethvert motiv til å bli som levende. Og hun ble selv mitt motiv fremfor noen andre. Og fordi jeg ønsket å skape det ypperste, det fullkomne - slik hun selv var det for meg - slik søkte jeg å strekke meg mot det som var høyere enn noe annet jeg noensinne hadde nådd. Da er en nesten-kunst ikke kunst. 99 prosent er ikke godt nok. Derfor tok det store aktbildet av henne så lang tid. Jeg krevde av verket at det måtte nå mitt fulle format, overskride alle sperringer og strekke seg ut til synsranden, og kanskje bortenfor alle blåner. Og da jeg endelig nådde frem, fortalte bildet meg at nå var det der, nå var det fremme. For det er alltid bildet som sier fra når dets drama er sluttet i seg selv. Bare kunsten stanser aldri. Den strømmer videre som en stjerneelv - som en galakse - strålende og gnistrende og funklende.

- - -

Så kom den dag da hun ønsket å prøve selv, og blomstene ble hennes foretrukne motiver, fordi hun følte de symboliserte det beste i

henne. Og straks viste hun sine evner. Tross alle begynnerens vanskeligheter, som jeg prøvde å hjelpe henne over, viste hun en naturgitt intuisjon for oppbygningen av form og farve, og hennes første maleri etterlot ingen tvil: Også hun kunne skape noe ut av sitt eget; og de fremskritt hun gjorde dag for dag var bare forbløffende. Slik viste hun hvilke skatter som kan ligge skjult i den enkelte av oss. Ja, hva kan ikke menneskene finne, hvis de bare stikker spaden i jorden på det rette sted, og ikke slutter å grave - enten det er kunst eller ikke?

Du har sett min utstilling, du kjenner mine bilder - og du har sett hennes kunst. Alle disse arbeider viser speilinger av to mennesker og en tid. Vår tid og din tid. Speilinger med motiver fra et ytre og et indre landskap. Ikke speilinger av skisser, men av hele formater - fulltonende fargelagt til de ytterste grenser.

Mange ganger ender våre refleksjoner over livet med fraser og banaliteter om at livet er slik det er; at det som skjer, det skjer. Og selvsagt er det riktig, på sett og vis. Men det er en annen virkelighet som også er en del av livet, nemlig alt det som kunne ført oss ut til grensen av vårt format, men som vi av en eller annen grunn lot etter oss uten å la det skje. Bakkenfor ethvert menneske ligger en gåtefull, konturenes ødemark. Et livløst land. Og dette landet er det meste av vårt liv.

- - -

Det ble en lang pause. Han hadde sluttet sin beretning, han hadde ikke mere å si - og jeg hadde ikke mere der å gjøre. Jeg hadde fått vite det jeg ønsket, og jeg hadde fått vite mer enn han visste. For kan skjebnen virkelig ha gitt oss mangt et daggry som fant oss sovende? En demring som vi ikke våknet opp til? En dag vi kastet fra oss? Som vi mistet?

Kanskje.

Mange grunner han kunne nevne kan ha fått oss til å la uendelig mye bli værende i vårt ukjente land. Ubrukt. Ugjort. Og vårt eget indre landskap ble kanskje en karrig mark, og kanskje ble vi fattige fordi vi aldri kjente den vi virkelig var.

Men allikevel kan det funkle stjerner i vår natt, og en lysning kan flamme lik kornmo langt der ute - bortenfor en gåtefull horisont. De gikk jo med oss disse forunderlige mennesker, kunstnerne, de var jo iblant oss - med sine bilder, med sin musikk, med sin diktning og alt det andre de har drysset hen langs vår led. Og mange ganger har det skjedd, at som en drøm kom ut av natten, åpnet det seg forjettede land for våre øyne - land som vi aldri visste var der før.

Og selv om de nok kunne vise vårt lave, vårt mørke, vårt kalde, vårt døde, vår gråt og vår smerte; så kunne de enda mer - selv fra sitt fattigste, selv i sin største ulykke - ja, kanskje nettopp derfor - make å ta oss med på et stjerneskip inn i et annet univers, der vi ante et gjenskinn av det guddommelige.

Nesten som ut av intet kunne de åpne veldige rom - fulle av skatter - med en overflod av det lyse, det varme, det rike, det nære, det levende og skjønne, som kunne løfte oss opp og være vår trøst og vår glede. Og kanskje vi da ville forstå det, at uten dem var vi virkelig fattige, uten dem

var vårt indre landskap virkelig ukjent.